

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

22 декември 2010 година*

По дело C-279/09

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 234 ЕО от Kammergericht (Германия) с акт от 30 юни 2009 г., постъпил в Съда на 22 юли 2009 г., в рамките на производство по дело

DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH

срещу

Bundesrepublik Deutschland,

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: г-н J.N. Cunha Rodrigues, председател на състав, г-н A. Rosas (докладчик), г-н U. Lõhmus, г-н A. Ó Caoimh и г-жа P. Lindh, съдии,

* Език на производството: немски.

генерален адвокат: г-н P. Mengozzi,
секретар: г-н В. Fülöp, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 3 юни 2010 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH, от адв. L. Schwarz, Rechtsanwältin,

- за германското правителство, от г-н M. Lumma и г-жа J. Kemper, в качеството на представители,

- за датското правителство, от г-жа V. Pasternak Jørgensen и г-н R. Holdgaard, в качеството на представители,

- за френското правителство, от г-н G. de Bergues и г-н S. Menez, както и от г-жа В. Beaupère-Manokha, в качеството на представители,

- за италианското правителство, от г-жа G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от г-н G. Aiello, avvocato dello Stato,

- за полското правителство, от г-н M. Dowgielewicz, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от г-н J.-P. Kerpenne и г-н F. Hoffmeister, в качеството на представители,

— за Надзорния орган на ЕАСТ, от г-жа F. Simonetti, г-жа I. Hauger и г-жа L. Armati, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 2 септември 2010 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на принципа на ефективност, изведен от практиката на Съда на Европейския съюз, за да се установи дали този принцип изисква предоставянето на правна помощ на юридически лица.
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH (наричано по-нататък „DEB“) и Bundesrepublik Deutschland по повод на молба за правна помощ, подадена от това дружество пред германските съдилища.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 5 и 11 от Директива 2003/8/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 година за подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове (ОВ L26, стр. 41; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 41), гласят следното:

„(5) Настоящата директива се стреми да насърчи прилагането на правна помощ при презгранични спорове за лица, които не притежават достатъчно средства, когато е необходима помощ за гарантиране на ефективен достъп до правосъдие. Общопризнатото право на достъп до правосъдие се потвърждава също и от член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз [наричана по-нататък „Хартата“].

[...]

- (11) Правната помощ обхваща предоставяне на съвети преди съдебния процес, с оглед постигане на споразумение преди започване на съдебното производство, правна помощ за внасяне на делото в съда и представителство пред съда, както и [поемане] или освобождаване от съдебни разноски“.

- 4 Приложното поле по отношение на лицата на правото на правна помощ се определя от член 3, параграф 1 от Директива 2003/8 по следния начин:

„Физическите лица, които са страни по спор, който е обхванат от настоящата директива, имат правото да получат подходяща правна помощ, която да гарантира ефективния им достъп до правосъдие, в съответствие с условията на настоящата директива“.

- 5 Член 6, параграф 3 от посочената директива уточнява:

„Когато вземат решение по основателността на молбата и без да нарушават правата по член 5, държавите членки съобразяват важността на отделното дело за кандидата, но могат също да вземат предвид и характера на делото, когато кандидатът претендира за увреждане на неговата или нейната репутация, но не е претърпял материални или финансови загуби или молбата се отнася за претенция, възникваща директно от [търговската дейност] или [дейността] на кандидата като самостоятелно зает[о лице]“.

- 6 Член 94, параграфи 2 и 3 от Процедурния правилник на Общия съд на Европейския съюз от 2 май 1991 г. (консолидирана редакция, публикувана в ОВ С 177, 2010 г., стр. 37), гласи, че:

„§ 2 Всяко физическо лице, което поради своето материално състояние не разполага със средства да заплати изцяло или отчасти разходите по параграф 1, има право да ползва правна помощ.“

Материалното състояние се преценява, като се вземат предвид обективни фактори като доходите, имуществото и семейното положение. § 3

Правната помощ се отказва, ако искът или жалбата, за които тя се иска, изглеждат явно недопустими или явно неоснователни“.

- 7 Член 95, параграфи 2 и 3 от Процедурния правилник на Съда на публичната служба на Европейския съюз от 25 юли 2007 г. (консолидирана версия, публикувана в ОВ С 177, 2010 г., стр. 71) са с идентичен текст с член 94, параграфи 2 и 3 от Процедурния правилник на Общия съд.

Национално право

- 8 Член 12, параграф 1 от Закон за съдебните разноски (Gerichtskostengesetz), който определя принципа за авансово покриване на съдебните разноски, приложим към всички кандидати за правна помощ по граждански спорове, гласи следното:

„Исковата молба по гражданскоправните спорове се връчва на противната страна едва след плащането на обща съдебна такса. При увеличаване на искането не се постановява никакъв съдебен акт до плащането на обща съдебна такса дори и в рамките на производство по обжалване“.

- 9 Член 78, параграф 1 от Гражданско-процесуалния кодекс (Zivilprozessordnung, наричан по-нататък „ZPO“) предвижда:

„Пред Landgerichte и Oberlandesgerichte страните се представляват от адвокат. [...]“.

- 10 Съгласно член 114 от ZPO:

„При подадена молба страната, която поради своето лично и материално положение не може да плати разноските по делото, може да плати само част от тях или може да плати същите на няколко вноски, получава правна помощ, ако има вероятност искът или предвидената съдебна защита да се окажат основателни и същите не изглеждат необосновани [...]“.

- 11 Член 116 от ZPO гласи:

„При поискване правна помощ получава

1. [...]

2. притежаващо процесуална правоспособност юридическо лице или сдружение, създадено и установено [...] в Германия, когато нито то, нито лицата, които притежават имуществен интерес, свързан с предмета на спора, не могат да платят разноските и когато не би било в общ интерес да се допусне отказ от иска или от съдебната защита“.

12 Член 122, параграф 1 от ZPO предвижда:

„Вследствие на предоставянето на правната помощ

1. публичният изпълнител на федералната държава или на провинцията не може да изисква от съответната страна плащането на
 - а) съдебни разноски и разноски по съдебноизпълнителни дела, чийто падеж е настъпил или предстои да настъпи;
 - б) вземания на служебно назначени адвокати, които са ѝ били прехвърлени;

и в съответствие с постановеното от съда

2. страната се освобождава от задължението да предостави обезпечение за разноските във връзка с производството;
3. служебно назначените адвокати не могат да искат хонорари от съответната страна.

[...]“.

13 Член 123 от ZPO гласи, че

„Предоставянето на правна помощ не се отразява на задължението за възстановяване на разноските, понесени от противната страна“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

14 DEB иска правна помощ, за да предяви срещу Bundesrepublik Deutschland иск за отговорност, основан на правото на Съюза.

15 DEB иска обезщетение заради забавено прилагане от страна на споменатата държава членка на Директива 98/30/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 юни 1998 година относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ (ОВ L 204, стр. 1) и на Директива 2003/55/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2003 година относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ и отменяне на Директива 98/30/ЕО (ОВ L 176, стр. 57; Специално издание на български език, 2007 г., глава 12, том 2, стр. 80), които е трябвало да дадат възможност за недискриминационен достъп до националните газови мрежи. Поради това забавено прилагане ищецът в главното производство не успял да изиска от германските оператори достъп до техните газови мрежи, поради което не реализирал печалба в размер на около 3,7 милиарда евро по договорите за доставка на газ, сключени с доставчици.

16 Поради липсата на приходи и имущество DEB, което в момента няма нито служители, нито кредитори, не може да заплати авансово разноските съгласно изискванията на член 12, параграф 1 от Закона за съдебните разноски, които възлизат на 274368 EUR.

- 17 То няма и средства да се представлява от адвокат, което е задължително в главното производство.
- 18 Landgericht Berlin отказва правна помощ, поради това че не са изпълнени условията по член 116, точка 2 от ZPO.
- 19 Kammergericht, сезиран в производството по обжалване, също счита, че условията по член 116, точка 2 от ZPO не са удовлетворени.
- 20 Като се позовава на практиката на Bundesgerichtshof по тази разпоредба, той счита, че в случая отказът от иск не е в разрез с общия интерес. Противоречие с тях е възможно само в случай че решението се отнася до значителна част от населението, засяга важна част от стопанския живот или може да има социални последици (вж. Определение на Bundesgerichtshof от 20 декември 1989 г., VIII ZR 139/89). Отказът от иск може да е в разрез с общия интерес, когато това би попречило на юридическо лице да продължи да изпълнява задача от общ интерес или когато съществуването на това юридическо лице зависи от иска или жалбата, които то възнамерява да предяви, и отказът има отражение върху работни места или риск да бъдат увредени значителен брой кредитори. В настоящия случай това не се наблюдава, тъй като кандидатът в главното производство в момента няма нито служители, нито кредитори.
- 21 Действително правното понятие „общ интерес“ позволява да се вземат под внимание всички възможни общи интереси в полза на юридическото лице (вж. Определение на Bundesgerichtshof от 24 октомври 1990 г., VIII ZR 87/90). В общия случай обаче не е достатъчно да се постанови правилно решение, за да бъде то в съответствие с общия интерес. Не е достатъчно и за разрешаване на спора вероятно да се налага да се отговори на правни въпроси от общ интерес (вж. определението на Bundesgerichtshof от 20 декември 1989 г., посочено по-горе). В

такива случаи, както и в настоящия, освен обявяването на решение липсва реален недостатък, засягащ колективния интерес. Самото ДЕВ признава, че осъждането на Bundesrepublik Deutschland не може направо да предизвика отварянето на енергийния пазар, на което то се позовава, за да обоснове твърдението, че искът му е свързан с общ интерес по смисъла на член 116, точка 2 от ЗПО.

22 Тълкуването на посочената национална разпоредба, като отчита намерението на германския законодател, не позволява нейното разпространение и прилагане по отношение на всички последици, и дори по отношение на непреките последици. Позовавайки се на подготвителните работи на ЗПО, съдебната практика винаги е приемала, че е необходимо, освен лицата с материален интерес от спора, отказът от иск да засегне относително широка категория лица.

23 Член 116, точка 2 от ЗПО е в съответствие и с Конституцията (Grundgesetz). По-специално обстоятелството, че условията, наложени във връзка с предоставянето на правна помощ на юридически лица, са по-строги от изискванията по отношение на физическите лица, не е укоримо от гледна точка на конституционното право.

24 Bundesverfassungsgericht (Федералният конституционен съд) констатира това неколkokратно. Предоставянето на правна помощ в крайна сметка представлява социална помощ, изведена от принципа на социалната държава и необходима за зачитането на човешкото достойнство, което не се отнася за юридическите лица. Последните са изкуствени творения, облечени в правно-организационната форма, разрешена от държавния правов ред с практическа цел. Тази правно-организационна форма предлага икономически предимства на съдружниците, по-специално ограничаване по обхват на отговорността до дружественото имущество. В този смисъл юридическото лице трябва да има достатъчно имущество. Последното е условие за неговото създаване и е необходимо за по-нататъшното му съществуване. По тази причина по принцип има основание за признаването на юридическото лице от правния ред само ако то е в състояние да преследва целта си и да изпълнява задачата си със собствени средства.

Следователно член 116, точка 2 от ZPO взема под внимание особеното положение на юридическите лица (вж. Определение на Bundesverfassungsgericht от 3 юли 1973 г., 1 BvR 153/69).

25 Kammergericht обаче иска да установи дали отказът да се предостави правна помощ на DEB за предявяването на иск за отговорност на държавата на основание правото на Съюза би могъл да влезе в разрез с принципите на това право, и по-специално с принципа на ефективност. Действително подобен отказ просто не би допуснал ищецът в главното производство да предяви иск за отговорност срещу държавата на основание на това право. В този смисъл за него ще бъде практически невъзможно или поне изключително трудно да получи обезвреда. Обстоятелството, че Съдът отклонява отговорността на държавата на основание на правото на Съюза от изискването за пълно действие на неговите норми, и то за да защити правата на лицата (вж. Решение от 19 ноември 1991 г. по дело Francovich и др., C-6/90 и C-9/90, Recueil, стр. I-5357), също е довод в подкрепа на това тълкуване.

26 При тези условия Kammergericht решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„С оглед на обстоятелството, че като уреждат на национално равнище предпоставките за предоставяне на обезщетение за вреди и производството по искове за отговорност на държавата съгласно [правото на Съюза], държавите членки не трябва да направят практически невъзможно или прекомерно трудно получаването на обезщетение в съответствие с принципите за посочената отговорност, съществуват ли съображения срещу национална правна уредба, която поставя в зависимост предявяването на претенция по съдебен ред от предварителното плащане на съдебни разноски и предвижда, че правната помощ не може да се предостави на юридическо лице, което не е в състояние да извърши подобно предварително плащане?“

По преюдициалния въпрос

- 27 С въпроса си запитващата юрисдикция иска да установи дали правото на Съюза, и по-специално принципът на ефективност, трябва да се тълкува в смисъл, че във връзка с иск за отговорност на държавата, предявен на основание на спомнатото право, този принцип не допуска национална правна уредба да подчинява правото на иск на авансовото заплащане на разноски и да предвижда, че правна помощ не се предоставя на юридическите лица, ако те не са в състояние да покрият авансовите разноски.
- 28 Както е видно от ясно установената съдебна практика във връзка с принципа на ефективност, процесуалните правила относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от общностното право, не трябва да правят практически невъзможно или изключително трудно упражняването на правата, предоставени от правовия ред на Съюза (вж. по-специално Решение от 16 декември 1976 г. по дело *Rewe-Zentralfinanz* и *Rewe-Zentral*, 33/76, *Recueil*, стр. 1989, точка 5, Решение от 13 март 2007 г. по дело *Unibet*, C-432/05, *Сборник*, стр. I-2271, точка 43 и Решение от 15 април 2008 г. по дело *Impact*, C-268/06, *Сборник*, стр. I-2483, точка 46). Запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали обстоятелството, че юридическо лице не може да се ползва от правна помощ, прави упражняването на правата му практически невъзможно в смисъл, че това юридическо лице не би било в състояние да получи достъп до съд поради невъзможността, в която се намира, да заплати авансово съдебните разноски и да получи съдействие от адвокат.
- 29 В този смисъл поставеният въпрос се отнася до правото на юридическо лице на ефективен достъп до правосъдие и следователно, в контекста на правото на Съюза, до принципа на ефективна съдебна защита. Този принцип представлява основен принцип на правото на Съюза, който произтича от общите конституционни традиции на държавите членки, провъзгласен е в членове 6 и 13 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“) (Решение от 15 май 1986 г. по дело *Johnston*, 222/84, *Recueil*, стр. 1651, точки 18 и 19, Решение от 15 октомври 1987 г. по дело *Heylens* и др., 222/86, *Recueil*, стр. 4097,

точка 14, Решение от 27 ноември 2001 г. по дело Комисия/Австрия, C-424/99, Recueil, стр. I-9285, точка 45, Решение от 25 юли 2002 г. по дело Unión de Pequeños Agricultores/Съвет, C-50/00 P, Recueil, стр. I-6677, точка 39, Решение от 19 юни 2003 г. по дело Eribrand, C-467/01, Recueil, стр. I-6471, точка 61 и Решение по дело Unibet, посочено по-горе, точка 37).

- 30 Що се отнася до основните права, след влизането в сила на Договора от Лисабон е важно да се взема предвид Хартата, която съгласно член 6, параграф 1, първа алинея ДЕС „има същата юридическа сила като Договорите“. Член 51, параграф 1 от Хартата всъщност предвижда, че нейните разпоредби се отнасят за държавите членки, когато те прилагат правото на Съюза.
- 31 В това отношение член 47, първа алинея от Хартата предвижда, че всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в споменатия член условия. Съгласно втората алинея от същия член всеки има право неговото дело да бъде гледано справедливо и публично в разумен срок от независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон. Всеки има възможността да бъде съветван, защитаван и представляван. От своя страна третата алинея от този член предвижда конкретно, че на лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие.
- 32 В съответствие с разясненията относно този член, които съгласно член 6, параграф 1, трета алинея ЕС и член 52, параграф 7 от Хартата трябва да се вземат предвид при нейното тълкуване, член 47, втора алинея от нея съответства на член 6, параграф 1 от ЕКПЧ.
- 33 С оглед на изложеното следва поставеният въпрос да се преформулира в смисъл, че се отнася до тълкуването на принципа на ефективна съдебна защита,

закрепен в член 47 от Хартата, за да се провери дали в контекста на производство по иск за отговорност на държавата, предявен на основание правото на Съюза, тази разпоредба не допуска национална правна уредба, според която, за да се предяви претенция по съдебен ред, е необходимо авансово да се платят разноски, а на юридическо лице, което не може да направи това авансово плащане, не следва да се предоставя правна помощ.

34 От член 122, параграф 1 от ЗРО и видно, че правната помощ може да покрива както съдебните разноски, така и вземанията на адвокатите. Тъй като националната юрисдикция не уточнява дали поставеният въпрос се отнася единствено до авансовото плащане на съдебните разноски, следва да се разгледат и двата аспекта.

35 Що се отнася до Хартата, член 52, параграф 3 уточнява, че доколкото тя съдържа права, съответстващи на права, гарантирани от ЕКПЧ, техният смисъл и обхват са същите като дадените им в посочената конвенция. В съответствие с разясненията относно тази разпоредба съдържанието и обхватът на гарантираните права се определят не само от текста на ЕКПЧ, но по-специално и от практиката на Европейския съд по правата на човека. Член 52, параграф 3, второ изречение от Хартата предвижда, че първото изречение от същия параграф не пречи правото на Съюза да предоставя по-широка защита (вж. в този смисъл Решение от 5 октомври 2010 г. по дело *McB.*, C-400/10 PPU, Сборник, стр. I-8965, точка 53).

36 Що се отнася по-специално до член 47, параграф 3 от Хартата, последният абзац от разясненията относно този член споменава Решение по дело *Airey/Ирландия* от 9 октомври 1979 г. (ЕСПЧ, *Série A*, № 32, стр. 11), според което правна помощ трябва да се предостави, когато нейното отсъствие би направило неефективна гаранцията за ефективни правни средства за защита. Не се уточнява дали такава помощ трябва да се предостави на юридическо лице, нито естеството на разноските, които тя покрива.

- 37 Тази разпоредба следва да се тълкува в нейния контекст, в светлината на останалите текстове на правото на Съюза, на правото на държавите членки и на практиката на Европейския съд по правата на човека.
- 38 Както отбелязва Комисията на Европейските общности в писменото си становище, понятието „всеки“, използвано в член 47, първите две алинеи от Хартата, може да се използва за физически лица, но от чисто езикова гледна точка то не изключва юридическите лица.
- 39 В това отношение следва да се констатира, че макар разясненията относно Хартата да не внасят уточнения в това направление, използването на понятието „Person“ в текста на член 47 на немски език, за разлика от понятието „Mensch“, използвано в редица други разпоредби, например в членове 1, 2, 3, 6, 29, 34 и 35 от Хартата, може да послужи като указание, че юридическите лица не са изключени от приложното поле на член 47.
- 40 Освен това правото на ефективни правни средства за защита пред съд, закрепено в член 47 от Хартата, се намира в дял VI от нея, посветен на правосъдието, в който се установяват други процесуални принципи, намиращи приложение както към физическите, така и към юридическите лица.
- 41 Това, че правото да се ползва правна помощ не се намира в дял IV от Хартата, посветен на солидарността, показва, че то не е основно замислено като социална помощ, както изглежда е в германското право, тъй като германското правителство сочи това обстоятелство в подкрепа на тезата, че помощта трябва да бъде предоставяна само на физически лица.

- 42 Също така включването на разпоредбата относно предоставянето на правна помощ в член от Хартата, отнасящ се до правото на ефективни правни средства за защита, показва, че преценката относно необходимостта от предоставяне на тази помощ трябва да се прави, като за отправна точка се приеме правото на самото лице, чиито права и интереси, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, а не общият интерес на обществото, дори той да е сред елементите при преценката на необходимостта от помощ.
- 43 Що се отнася до останалите текстове от правото на Съюза, на които се позовават страните в главното производство, както държавите членки, представили становища, и Комисията, а именно Директива 2003/8 и процедурните правилници на Общия съд и на Съда на публичната служба, тези текстове не предвиждат предоставянето на правна помощ на юридически лица. Това обаче не е основание да се изведе общоприложим извод, тъй като, от една страна, от приложното поле на Директивата, а от друга, от компетенциите на Общия съд и на Съда на публичната служба, следва, че тези текстове се отнасят до специфични категории спорове.
- 44 Както отбелязва генералният адвокат в точки 76—80 от своето заключение, разглеждането на правото на държавите членки показва липсата на истински общ за всички тях принцип при предоставянето на правна помощ на юридически лица. За сметка на това в точка 80 от заключението генералният адвокат също отбелязва, че в практиката на държавите членки, които допускат предоставянето на правна помощ на юридически лица, съществува относително разпространено разграничение между юридическите лица със стопанска и с идеална цел.
- 45 Прегледът на практиката на Европейския съд по правата на човека показва, че както той неколккратно напомня, правото на достъп до съд представлява иманентна част от правото на справедлив процес, закрепено в член 6, параграф 1 от ЕКПЧ (вж. по-специално ЕСПЧ, Решение от 7 май 2002 г. по дело *McVicar* с/у Обединено кралство, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-III, § 46). В това отношение е важно на молителя да се предостави ефективна възможност да защити

позицията си пред съда (ЕСПЧ, Решение от 15 февруари 2005 г. по дело Steel и Morris *c/y* Обединено кралство, § 59). Правото на достъп до съд обаче не е абсолютно.

46 Произнасяйки се относно правната помощ под формата на съдействие от адвокат, Европейският съд по правата на човека постановява, че въпросът дали е необходима правна помощ, за да се осигури справедливо производство, трябва да се разреши с оглед на фактите и обстоятелства по конкретното дело, и по-специално зависи от значимостта на интереса за ищеца или жалбоподателя, от сложността на приложимото право и производство, както и от възможността му ефективно да защитава позицията си по делото (ЕСПЧ, Решение по дело Airey *c/y* Ирландия, посочено по-горе, § 26, Решение по дело McVicar *c/y* Обединено кралство, посочено по-горе, § 48 и 49, Решение от 16 юли 2002 г. по дело P., C. и S *c/y* Обединено кралство, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VI, § 91, както и Решение по дело Steel и Morris *c/y* Обединено кралство, посочено по-горе, § 61). Все пак е възможно да се вземе предвид финансовото положение на молителя или вероятността той да спечели делото (ЕСПЧ, Решение по дело Steel и Morris *c/y* Обединено кралство, посочено по-горе, § 62).

47 Що се отнася до правната помощ под формата на освобождаване от разноски във връзка с производството или на *cautio judicatum solvi* преди предявяването на иск или жалба, Европейският съд по правата на човека също разглежда всички обстоятелства, за да провери дали ограниченията, приложени спрямо правото на достъп до съдилищата, не накърняват самата му същност, дали следват легитимна цел и дали съществува разумно отношение на пропорционалност между използваните средства и следваната цел (вж. в този смисъл ЕСПЧ, Решение от 13 юли 1995 г. по дело Tolstoy-Miloslavsky *c/y* Обединено кралство, *série A* № 316-B, § 59—67 и Решение от 19 юни 2001 г. по дело Kreuz *c/y* Полша, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VI, § 54 и 55).

48 От тези решения е видно, че правната помощ може да обхваща както съдействието от адвокат, така и освобождаването от такси във връзка с производството.

- 49 Европейският съд по правата на човека освен това постановява, че ако може да се въведе процедура за подбор на делата, за да се провери дали може да се предостави правна помощ, тя не трябва да се основава на широка целесъобразност (вж. в този смисъл ЕСПЧ, Решение от 26 февруари 2002 г. по дело *Del Sol* с/у Франция, § 26, Решение от 29 септември 2009 г. по дело *Rucasu* с/у Германия, стр. 6, последен абзац, Решение от 14 октомври 2010 г. по дело *Pedro Ramos* с/у Швейцария, § 49).
- 50 Посоченият съд е имал възможност да разгледа положението на търговско дружество, поискало правна помощ, въпреки че френското законодателство предвижда предоставянето ѝ само за физическите лица, а по изключение за юридически лица с нестопанска цел със седалище във Франция, които освен това не разполагат с достатъчно средства. Той приема, че разликата в третирането между търговските дружества, от една страна, и физическите лица, както и юридическите лица с нестопанска цел, от друга страна, е с обективно и разумно основание, свързано с данъчния режим на правната помощ, който предвижда възможност за приспадане на всички свързани с производството разходи от облагаемия финансов резултат и прехвърляне на отрицателния остатък към следващата данъчна година (ЕСПЧ, Решение от 26 август 2008 г. по дело *VP Diffusion Sarl*/Франция, стр. 4, 5 и 7).
- 51 Също така Европейският съд по правата на човека приема във връзка с общност на ползватели на общински земеделски имоти, които искат да получат правна помощ като ответници по иск за собственост на определен поземлен имот, че следва да се вземе под внимание обстоятелството, че средствата, одобрени от сдруженията и дружествата на частното право за правна защита произтичат от средствата, приети, одобрени и изплатени от техните членове, и подчертава, че искането е формулирано с оглед на участие в гражданскоправен спор за собственост на поземлен имот, изходът от който би засегнал единствено членовете на съответните общности (ЕСПЧ, Решение от 24 ноември 2009 г. по дело *СМVМС О'Лимо* с/у Испания, точка 26). Съдът стига до извода, че отказът да се предостави безплатна правна помощ на общността, подала жалбата до ЕСПЧ, не е засегнал самата същност на нейното право на достъп до съд.

- 52 От прегледа на практиката на Европейския съд по правата на човека е видно, че предоставянето на правна помощ на юридически лица по принцип не е изключено, но трябва да се преценява с оглед на приложимите правила и на положението на съответното дружество.
- 53 Може да се вземе под внимание предметът на спора, и по-специално материалният интерес, свързан с него.
- 54 При отчитането на финансовите възможности на молителя, ако става дума за юридическо лице, под внимание могат по-специално да се вземат правно-организационната форма на дружеството — капиталово или персонално, с ограничена отговорност или не, — финансовите възможности на съдружниците, предметът на дейност и начинът на учредяване, и по-специално връзката между зачислените му средства и планираната дейност.
- 55 В становището си Надзорният орган на ЕАСТ изтъква, че съгласно германското право никое дружество няма да е в състояние да изпълни условията, при които се получава правна помощ, в случай че не е успяло действително да се установи със свои служители и друга инфраструктура. Това условие обаче може да засегне най-вече молителите за такава помощ, които се позовават на права, предоставени по силата на правото на Съюза, и по-специално на свободата на установяване или на достъпа до конкретен пазар в държава членка.
- 56 Следва да се отбележи, че със сигурност подобно обстоятелство трябва да се вземе под внимание от националните юрисдикции. Последните обаче трябва да намерят справедлив баланс, като осигурят достъп до съд на молителите, които се позовават на правото на Съюза, без при това да ги поставят в по-благоприятно положение в сравнение с други молители. В това отношение запитващата юрисдикция и германското правителство посочват, че правното понятие „общ

интерес“ може съгласно практиката на Bundesgerichtshof да включва всички възможни общи интереси в полза на юридическото лице.

- 57 В съдебното заседание DEB освен това подчертава двойната функция на Bundesrepublik Deutschland в главното производство. Всъщност тази държава членка не само причинила вреда на ищеца в главното производство, но и същевременно трябвало да му гарантира ефективна съдебна защита.
- 58 Следва все пак да се отбележи, че правото на Съюза допуска държава членка да бъде едновременно законодател, носител на административна власт и съдия, при положение че тези функции се упражняват при зачитане на принципа на разделение на властите, характерен за правовата държава. Не се твърди, че при държавата членка по главното производство това не е така.
- 59 Предвид на всички тези обстоятелства на поставения въпрос следва да се отговори, че принципът на ефективна съдебна защита, закрепен в член 47 от Хартата, трябва да се тълкува в смисъл, че не се изключва възможността юридически лица да се позовават на него и че предоставената в приложение на този принцип помощ може да обхваща по-специално освобождаването от авансово плащане на разноски във връзка с производството и/или съдействие от адвокат.
- 60 В това отношение националният съд трябва да провери дали условията за предоставяне на правна помощ представляват ограничение на правото на достъп до съдилищата, което накърнява самата му същност, дали са насочени към постигането на легитимна цел и дали съществува разумно съотношение на пропорционалност между използваните средства и поставената цел.

- 61 В рамките на тази преценка националният съд може да вземе предвид предмета на спора, доколко има основания да се очаква, че молителят ще спечели делото, значимостта на неговия интерес, сложността на приложимото право и производство и възможността му ефективно да защитава позицията си по делото. За да прецени пропорционалността, националният съд може също да вземе под внимание размера на разноските във връзка с производството, които трябва да се платят предварително, и дали те представляват непреодолимо препятствие пред достъпа до правосъдие.
- 62 Националният съд може по-специално да вземе под внимание положението на юридическите лица. В този смисъл той може да вземе под внимание най-вече правно-организационната форма и дали съответното юридическо лице преследва стопанска цел, както и финансовите възможности на неговите съдружници или акционери и възможността им да си набавят необходимите средства за предявяването на иска или подаването на жалбата.

По съдебните разноси

- 63 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

Принципът на ефективна съдебна защита, закрепен в член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, че не

се изключва възможността юридически лица да се позовават на него и че предоставената в приложение на този принцип помощ може да обхваща по-специално освобождаването от авансово плащане на разноски във връзка с производството и/или съдействие от адвокат.

В това отношение националният съд трябва да провери дали условията за предоставяне на правна помощ представляват ограничение на правото на достъп до съдилищата, което накърнява самата му същност, дали са насочени към постигането на легитимна цел и дали съществува разумно съотношение на пропорционалност между използваните средства и поставената цел.

В рамките на тази преценка националният съд може да вземе предвид предмета на спора, доколко има основания да се очаква, че молителят ще спечели делото, значимостта на неговия интерес, сложността на приложимото право и производство и възможността му ефективно да защитава позицията си по делото. За да прецени пропорционалността, националният съд може също да вземе под внимание размера на разноските във връзка с производството, които трябва да се платят предварително, и дали те представляват непреодолимо препятствие пред достъпа до правосъдие.

Националният съд може по-специално да вземе под внимание положението на юридическите лица. В този смисъл той може да вземе под внимание най-вече правно-организационната форма и дали съответното юридическо лице преследва стопанска цел, както и финансовите възможности на неговите съдружници или акционери и възможността им да си набавят необходимите средства за предявяването на иска или подаването на жалбата.

Подписи